

รายงานการวิจัย

เรื่อง สภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการศึกษา
ของสถาบันศึกษาปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

**Conditions, Problems, and Needs of Pondok Institutions
in Managing Education in Southern Border Provinces**

โดย

ดร. นิเลาะ แวอุเซ็ง

ดร. มะรอนิง สามีมิง

นายมุหามัดรูยานี บากา

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

“ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”

สัญญาเลขที่ ISL 5111990065 S

๕๓๐

หัวข้อวิจัย	สภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษา ปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ชื่อนักวิจัย	ดร. นิเลาะ แวอุเซ็ง ดร. มะรอนิง สาแลมิง นายมูฮามัดรูยานี บากา
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการที่ 12
ปีที่ทำการวิจัย	2551

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีระบบ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น .82 จำนวน 1,776 ชุด การสัมภาษณ์กลุ่มจำนวน 30 คน และการจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียน ผลการวิจัยมีดังนี้

1) สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะ

ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า สถาบันศึกษาปอเนาะส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชนบทและประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม คือ สถานการณ์ความไม่สงบ ความยากจน นโยบายของรัฐ การเมืองท้องถิ่น และความสัมพันธ์กับชุมชน

ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า สถาบันศึกษาปอเนาะมีโต๊ะครูเป็นผู้บริหารหลัก มีผู้ช่วยโต๊ะครูทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากโต๊ะครู สถาบันศึกษาปอเนาะเน้นการสอนศาสนา รายวิชาที่สอนขึ้นอยู่กับความสามารถของโต๊ะครูและความต้องการของผู้เรียน มีอัตราส่วนโดยเฉลี่ยระหว่างผู้เรียนชายและผู้เรียนหญิงเท่ากับ 59:23 ผู้ปกครองของผู้เรียนส่วนใหญ่ทำการเกษตรและรับจ้าง มีอาคารเรียนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1 หลัง งบประมาณได้รับทั้งจากรัฐบาล เงินบริจาค ค่าธรรมเนียม มูลนิธิการกุศล และการหารายได้ด้วยตนเอง

ด้านกระบวนการการจัดการศึกษา พบว่า สถาบันศึกษาปอเนาะมีเป้าหมายสูงสุด คือ สร้างผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความศรัทธา มีความรู้ และปฏิบัติตามแนวทางของอัลกุรอานและสุนนะฮ์ สถาบันศึกษาปอเนาะส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีสอนแบบบรรยายและท่องจำ มีการใช้

สื่อการสอนมีความหลากหลาย มีการใช้ตำราปฐมภูมิของมัชฌิมาปัฏฐะเป็นหลัก โต้เถียงใช้ภาวะผู้นำแบบผสมผสานระหว่างแบบเสรีนิยม แบบประชาธิปไตย และแบบเผด็จการ มีโครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์โดยมีโต้เถียงผู้มีอำนาจสูงสุด ในส่วนของระบบย่อยด้านการจัดการนั้น สถาบันศึกษาปอเนาะได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการบริหารงบประมาณ มีการจัดโครงสร้างองค์กร มีการดำเนินการตามแผนงาน และมีการประเมินผลการทำงาน อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ประสบส่วนใหญ่ คือความไม่ชัดเจนในกระบวนการทำงาน และการที่มีงบประมาณไม่เพียงพอ

ด้านผลผลิตทางการศึกษา พบว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันศึกษาปอเนาะส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นครูสอนศาสนา โต้เถียงและผู้ช่วยโต้เถียงมีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน สถานภาพทางสังคมของตนเอง และกระบวนการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะอยู่ในระดับปานกลาง และมีความพึงพอใจต่ออัตราค่าตอบแทนและระบบสาธารณูปโภคที่มีอยู่ในระดับน้อย

2) ความต้องการในการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะ

โต้เถียงและผู้ช่วยโต้เถียงส่วนใหญ่ต้องการให้สถาบันศึกษาปอเนาะคงสภาพเป็นแบบเดิม สิ่งที่เป็นความจำเป็นที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ งบประมาณ อาคารเรียน อาคารที่พักของผู้เรียน และระบบสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้อง

3) แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะ

ด้านสภาพแวดล้อม ควรใช้หลัก “เข้าใจ” “เข้าถึง” และ “พัฒนา” ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบที่เกี่ยวข้องกับสถาบันศึกษาปอเนาะ เรียนรู้และเข้าใจในธรรมเนียมนิยมและประเพณีปฏิบัติของสังคมสถาบันศึกษา

ด้านปัจจัยนำเข้า ควรให้มีค่าตอบแทนในรูปแบบเงินเดือนประจำแก่โต้เถียงและผู้ช่วยโต้เถียง จัดให้มีสวัสดิการต่างๆ ให้แก่โต้เถียงและผู้ช่วยโต้เถียง และควรสนับสนุนเงินอุดหนุนผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ในสถาบันศึกษาปอเนาะเป็นรายหัวในอัตราที่เหมาะสมตามสภาพที่เป็นจริง

ด้านกระบวนการจัดการศึกษา ควรกำหนดเป้าหมายให้มีความชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อการเรียนการสอน ควรจัดเผยแพร่ผลงานหรือกิจกรรมที่ดำเนินโดยสถาบันศึกษาปอเนาะเพื่อให้สังคมได้เรียนรู้และเข้าใจ จัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการเป็นผู้นำองค์กรและการคิดสร้างสรรค์ จัดทำกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน ควรจัดระบบโครงสร้างการบริหาร ขอบข่าย และภาระงานให้มีความชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง ในส่วนของจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัด

ทรัพยากร การจัดองค์การ การดำเนินงาน และการประเมินผลนั้น ควรกำหนดให้มีแนวทางการดำเนินงานที่มีความชัดเจนง่ายต่อการปฏิบัติ โดยอาจกำหนดเป็นตัวชี้วัดเพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานในแต่ละด้าน

ด้านผลผลิตทางการศึกษา ควรกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดด้านความรู้ สำหรับผู้เรียนในแต่ละระดับ จัดให้มีการสอบเทียบระดับความรู้อิสลามศึกษา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับอาชีพแก่ผู้เรียนเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

Title : States, Problems, and Needs of Pondok Institutions in Managing Education in Three Southern Border Provinces

Researchers : Dr. Niloh Wae-u-seng
: Dr. Moroning Salaeming
: Mr. Mohamadruyani Baka

Responsible Body : College of Islamic Studies, Prince of Songkla University
The Office of Inspector, Ministry of Education 12

Year of Study : 2008

Abstract

This study aimed to explore states, problems, needs, and developmental guidelines of educational management for *pondok* institutions in three southern border provinces using system theory framework. Data collected through 1,776 questionnaires with .82 of reliability reported and group interview with 30 key informants. Connoisseurship meeting was organized to reach at agreed-upon guidelines for the development of *pondok* institutions. The results of this study are as follows:

1) States and problems of educational management of *pondok* institutions

In regard to environment, most of the *pondok* institutions are located in the country area whereby agriculture becomes the most salient among its residents. However, the problems which have connection with the environment are the unrest situation, poverty, policy of the government, local politics, and community relationship.

In regard to input, *Tok Guru* assumed main responsibility for managing *pondok* institutions whereas delegation of power is somehow made for his assistants. Religious stream becomes the focal emphasis and the subjects taught vary depending on the potential of *Tok Guru* and the demand of learners. The average proportion between male and female learners is approximately 59:23. Guardians of learners are by and large doing farming and employees. An average building is about 1 unit per *pondok* institution. Budget is received from diverse sources i.e., government, donation, fees, foundation, and generating income scheme.

In regard to educational management process, it is indicated that the ultimate goals of *pondok* institutions are to produce the learners who are faithful, knowledgeable, and practical in line with al-Qur'an and al-Sunnah. Lecturing and rote learning approaches are typically treated. Yet, different instructional aids are utilized. Primary sources are still relied on texts from Shafi'i's school of thought. *Tok Guru* shows discernible mixed leadership styles i.e., laissez-faire, democratic, and autocratic. *Tok Guru* assumes the highest authority in the decentralized structure of the organization. In addition, it is obvious that in *pondok* institutions there are aim setting, planning, budgeting, organizing, implementing, and evaluating. However, the common encountered problems are lack of clarity in work process and insufficient budget.

In regard to educational output, it is indicated that in general those who graduated from *pondok* institutions have served their communities as religious teachers. Both *Tok Guru* and his assistants are fairly satisfied with the students' achievement, their social status, and educational management process and are not satisfied with remuneration and infrastructure.

2) Needs of *Pondok* institutions

Tok Guru and his assistants recommend *pondok* institutions be as they are. The urgent needs that should be rectified are budget, buildings, accommodation, and related infrastructure.

3) Guidelines for educational development of *pondok* institutions

In the area of environment, it is imperative to utilize the notion of "to understand", "to get approached" and "to develop" in solving the unrest problem and to be aware of custom and tradition of *pondok* institutions.

In the area of input, it is suggested that *Tok Guru* and his assistants and his assistants receive reasonable pay-offs and other related facilities and welfares. Also, reasonably counted per-head financial assistance for learners should be revisited.

In the area of educational management process, it is recommended that aims be set clearly and made simple for implementation. There should be a support for making use of educational technology to enhance the effectiveness of teaching and learning. Any activities and works done by *pondok* should be publicized in order to help promote the understanding of the society towards the institutions. There should be also training program for effective leaders and how to be creative in thinking in addition to organizing activities that

promote relationship with community. Rather, organizational structure, its scope and job description should be clear and practicable. Concerning the goal setting, planning, budgeting, organizing, implementing, and evaluating, it should be made clear and simple. Key performance indicators (KPI) may be employed as means of the evaluation of the success of each aspect of managerial process.

With regard to educational output, there should be standards and indicators pertaining to knowledge of learners in each level of study. A test in Islamic studies should be provided to evaluate their knowledge for transferring purposes. In addition, working training program should be organized.